

2023-05-04

Cukraus ir saldiklių (cukraus pakaitalų) naudojimo ir apmokestinimo aspektai Europos valstybėse

Darbe pristatomos cukraus ir saldiklių (cukraus pakaitalų) sąvokos, cukraus vartojimo mažinimo politikos rekomendacijos, aptariami įgyvendintos politikos, skirtos cukraus ir saldiklių vartojimo problemai spręsti, pavyzdžiai, apžvelgiami cukraus turinčių gaminių apmokestinimo, vartojimo mažinimo aspektai Airijoje, Belgijoje, Danijoje, Estijoje, Ispanijoje, Italijoje, Jungtinėje Karalystėje, Monake, Norvegijoje, Latvijoje, Lenkijoje, Portugalijoje, Prancūzijoje, Suomijoje ir Vengrijoje. Šiose valstybėse yra taikomas, buvo taikomas ar buvo planuotas taikyti, panaikintas vadinamasis cukraus mokestis. Mokesčio tikslas – padėti kovoti su žmoniu, ypač vaikų, nutukimu, skatinti gamintojus sumažinti cukraus kiekį jų gaminamuose ir parduodamuose gėrimuose bei kituose saldžiuose produktuose, taip pat mažinti jų suvartojimą.

Dažniausiai cukraus mokestis (akcizas ar rinkliava) taikomas gaiviesiems nealkoholiniams gėrimams, kai kuriose valstybėse, pavyzdžiui Danijoje, jis taikomas ir šokoladui, kakavai, jų produktams bei kitiems saldiems gaminiams.

Vienose valstybėse cukraus mokestis atšaukiamas, kitose įvedamas. Pavyzdžiui, Norvegijoje šokoladui ir cukraus gaminiams, saldintiems gėrimams taikytas mokestis buvo panaikintas ir nebegalioja nuo 2021 m., mokestis saldumynams 2017 m. panaikintas ir Suomijoje (galiojo nuo 2011 m.). Airijoje ir Jungtinėje Karalystėje mokestis saldintiems nealkoholiniams gėrimams įvestas 2018 m., Ispanijoje ir Lenkijoje – pradėtas taikyti 2021 m., Italijoje – 2023 m.

Šiame darbe Estija minima kaip 2018 m. numačiusi apmokestinti nealkoholinius gėrimus pagal cukraus ir saldiklių kiekį, tačiau taip ir nepriėmusi sprendimo.

Bene svarbiausias su cukrumi ir jo vartojimu susijęs aspektas – poveikis žmogaus sveikatai. Kalbant apie galimą cukraus poveikį sveikatai, vertinama įtaka diabetui, gliukozės kiekiui kraujyje, svoriui, dantims, kraujospūdžiui ir kt. Atsižvelgdamos į tai, Pasaulio sveikatos organizacija, Europos Komisija, įvairios mokslo institucijos, sveikatos organizacijos ne kartą ragino valstybes taikyti įvairias priemones, taip pat ir mokesčines, siekiant mažinti cukraus vartojimą ir taip skatinti sveiką mitybą.

Pasaulio sveikatos organizacija (PSO) 2022 m. pabaigoje eilinį kartą paragino valstybes įvesti arba padidinti esamus mokesčius cukrumi saldintiems gėrimams, kad padidėtų šių nesveikų produktų kainos, sumažėtų paklausa ir vartojimas. Šis raginimas paskelbtas PSO „Cukrumi saldintų gėrimų apmokestinimo politikos, skatinančios sveiką mitybą, gairėse“¹.

¹ WHO manual on sugar-sweetened beverage taxation policies to promote healthy diets, 2022:
<https://apps.who.int/iris/rest/bitstreams/1485545/retrieve>

Nutukimo ir su mityba susijusių neužkrečiamųjų ligų atvejų nuolat daugėja visame pasaulyje, todėl kyla neatidėliotinas poreikis imtis veiksmingų atsakomųjų priemonių, kad būtų pašalintos priežastys. Tarp turimų įrodymais pagrįstų politikos galimybių, kurios leidžia rinktis sveikesnį pasirinkimą ir patobulinti mitybą, yra cukrumi saldintų gėrimų mokesčių įvedimas. PSO paskelbtos mokesčių gairės yra praktinis vadovas politikos formuotojams ir kitiems, dalyvaujantiems kuriant cukrumi saldintų gėrimų apmokestinimo politiką, siekiant skatinti sveiką mitybą ir puoselėti žmonių sveikatą. Gairėse, be kita ko, identifikuojamos ir paneigiamos gamintojų (pramonės) taktikos, skirtos atgrasyti politikos formuotojus nuo šių mokesčių taikymo.

PSO teigimu, cukrumi saldintų gėrimų mokesčiai gali būti abipusiai naudinga strategija, nes laimi ir visuomenės sveikata (taip pat išvengiama sveikatos priežiūros išlaidų), ir vyriausybės pajamos (angl. *government revenue*), taip pat tai yra ir sveikatos teisingumo (*health equity*) laimėjimas.

Žinios politikai formuoti (angl. *Knowledge for policy* (K4P)) – tai Europos Komisijos įrodymais pagrįstos politikos formavimo platforma, kurios tikslas: užpildyti mokslo ir politikos atotrūkį sujungiant visos Europos mokslininkų ir politikos formuotojų įrodymus. Šioje platformoje pateikiama taip pat ir su cukrumis bei saldikliais² susijusi informacija, kuri šiame darbe iš dalies ir apžvelgiama.

Cukrus

Europos Sąjungos teisės aktuose³ cukrūs apibrėžiami kaip „visi maisto produktuose esantys monosacharidai ir disacharidai, išskyrus poliolių“. Europos maisto saugos tarnybos (*The European Food Safety Authority*, EFSA) 2010 m. apžvalgoje „Mokslinė nuomonė apie dietinius angliavandenius ir maistinių skaidulų vertes“⁴ pridėtiniais cukrumis (*added sugars*) vadinama sacharozė, fruktozė, gliukozė, krakmolo hidrolizatai (gliukozės sirupas, didelės fruktozės sirupas) ir kiti izoliuoti cukraus pakaitalai, kurie naudojami kaip tokie arba pridėdami ruošiant ir gaminant maistą (išskyrus cukrų, esantį nesaldintose vaisių sultyse arba meduje), ir bendrasis cukrus kaip pridėtinį cukrų ir endogeninių cukrų, esančių vaisiuose ir daržovėse ir kt., suma.

Pagal Pasaulio sveikatos organizaciją (PSO), terminas „cukrūs“ apima tikruosius cukrus (*intrinsic sugars*), esančius nepažeistų vaisių ir daržovių struktūroje; natūraliai piene esančius cukrus (laktozę ir galaktozę); ir laisvuosius cukrus (*free sugars*), t. y. monosacharidus ir disacharidus, kuriuos gamintojas arba vartotojas deda į maistą ir gėrimus, bei cukrus, natūraliai esančius meduje, sirupuose, vaisių sultyse ir vaisių sulčių koncentratuose. Pagrindinis skirtumas tarp EFSA ir PSO apibrėžimų yra tas, kad PSO apibrėžimas „laisvieji cukrūs“ apima ne tik visus cukrus, kuriuos į maisto produktus deda gamintojas ar vartotojas, bet ir vaisių sultyse, meduje ar sirupuose esančius cukrų.

Europos Komisijos platformoje „Cukrūs ir saldikliai“⁵ pateikiamoje informacijoje terminas „cukrus“ reiškia tik sacharozę, o terminas „cukrūs“ – pridėtinis cukrus, bendrusis cukrus, grynuosius cukrus ir laisvuosius cukrus. Visgi, šioje apžvalgoje toliau bus vartojamas bendrasis terminas „cukrus“, nereiškiantis sacharozės.

Saldikliai

Dirbtiniai saldikliai – tai medžiagos, neturinčios cukraus, tačiau suteikiančios maisto produktui saldų skonį. Jie išskiriami į atskirą maisto priedų kategoriją. Tradiciškai maistui saldinti žmonės naudoja cukrų.

² *Sugars and Sweeteners. Knowledge for policy. European Commission:*

https://knowledge4policy.ec.europa.eu/health-promotion-knowledge-gateway/sugars-sweeteners_en#nav_Tocch6

³ Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (ES) Nr. 1169/2011 dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams, kuriuo iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 1924/2006 ir (EB) Nr. 1925/2006 (...): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32011R1169>

⁴ *Scientific Opinion on Dietary Reference Values for carbohydrates and dietary fibre.* EFSA Journal, 2010 8(3): <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2903/j.efsa.2010.1462>

⁵ *Sugars and Sweeteners. Knowledge for policy. European Commission:*

https://knowledge4policy.ec.europa.eu/health-promotion-knowledge-gateway/sugars-sweeteners_en#nav_Tocch6

2008 m. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamente (EB) Nr. 1333/2008 dėl maisto priedų⁶ pateikiamas saldiklių apibrėžimas: „saldikliai, skirti pasaldinti maistą valgant“ – leistinių saldiklių preparatai, kuriuose gali būti kitų maisto priedų ir (arba) maisto produktų ingredientų, ir kurie yra skirti parduoti galutiniam vartotojui kaip cukraus pakaitalai.

Saldiklis įtraukiamas į Bendrijos sąrašo funkcinę saldiklių grupę tik tuomet, kai jis atitinka ne tik vieną ar daugiau iš maisto priedams keliamų bendrųjų reikalavimų, bet ir turi būti naudojamas vienam ar keliems iš šių tikslų: a) pakeičia cukrų gaminant mažiau kalorijų turinčius maisto produktus, nesukeliantis karieso maisto produktus arba maisto produktus, į kuriuos nepridėta cukraus; arba b) pakeičia cukrų, kai tai leidžia pratęsti maisto produkto galiojimo terminą; arba c) yra naudojamas gaminant specialios paskirties maisto produktus.

Nepažeidžiant tam tikrų Reglamento nuostatų, maisto priedą, naudojamą kaip saldiklį, leidžiama naudoti sudėtiniuose maisto produktuose, į kuriuos nepridėta cukraus, mažiau kalorijų turinčiuose sudėtiniuose maisto produktuose, sudėtiniuose dietiniuose maisto produktuose, skirtuose mažo kaloringumo dietoms, karieso nesukeliantiuose sudėtiniuose maisto produktuose ir ilgesnio galiojimo termino sudėtiniuose maisto produktuose, jei saldiklį yra leidžiama naudoti vienoje iš sudėtinių maisto produktų sudedamųjų dalių.

Dažniausiai saldikliai naudojami perdirbtuose vaisių ir daržovių produktuose, kakavos ir šokolado produktuose, kramtomojoje gumoje, pusryčių dribsniuose, smulkiuose konditerijos kepinuose, perdirbtoje žuvyje ir jos produktuose, garstyčiose, sriubose ir sultiniuose, padažuose, užtepuose, gaiviuosiuose gėrimuose, silpnuose alkoholiniuose gėrimuose, maisto papilduose, užkandžiuose, džemuose, uogienėse, valgomuosiuose leduose.

Saldikliai yra skirti pasaldinti gaminiui. Jie mažiau kaloringi, tačiau yra kur kas saldesni už cukrų. Maisto produktas, kurio energinė vertė yra sumažinta bent 30 proc. palyginti su pirminiu produktu, vadinamas „mažiau kalorijų turinčiu maisto produktu“. Dažniausiai tai saldūs gaminiai, kurių gamyboje įprastai yra naudojamas didelis kiekis cukraus⁷.

Sintetinių saldiklių vertinimas yra prieštaringas, vieną vertus – tai puikus būdas sumažinti pridėtinio cukraus kiekį, kita vertus – tyrimai rodo galimas neigiamas saldiklių vartojimo puses. Kalbant apie vaikų mitybą, esama duomenų, jog saldiklių vartojimas gali skatinti ankstyvesnę vaikų brendimą, kai kuriems vaikams neigiamai veikti žarnyno mikrobiotą, o tai turi įtakos nutukimo vystymuisi ir insulino rezistentiškumo padidėjimui. Be viso to, tyrimai taip pat nurodo, jog gausiai vartojant gėrimus su saldikliais, gali padidėti kieto maisto suvartojimas, tačiau saldikliai turi mažesnę įtaką dantų ėduonies atsiradimui. Riboti tyrimai ir prieštaringi duomenys tik rodo, jog saldiklių poveikis turi būti tyrinėjamas, ir vienareikšmiai tikėti jų nauda negalima⁸.

Vis daugiau maisto produktų Bendrijoje ženklinama ir reklamuojama pateikiant teiginius apie maistingumą ir sveikatingumą. Siekiant užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį ir palengvinti jiems pasirinkimą, į rinką pateikiami produktai turi būti saugūs bei atitinkamai paženklinėti. Su minėtais teiginiais susijusių nacionalinių nuostatų skirtumai gali trukdyti maisto produktams laisvai judėti ir sukurti nelygias konkurencijos sąlygas. Dėl šių priežasčių jie daro tiesioginį poveikį vidaus rinkai, todėl reikia priimti Bendrijos taisykles dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir vartojimo sveikatingumą.

Saldikliai įprastai suskirstomi į dvi kategorijas: *didelio intensyvumo saldikliai* (tai medžiagos, turinčios intensyvių saldų skonį ir neturinčios energinės vertės, kurios yra naudojamos pakeisti cukrų maisto produktuose) ir *polioliai* (apibrėžiami kaip „alkoholiai, kurių sudėtyje yra daugiau nei dvi hidroksilio grupės“, kurios yra mažo kaloringumo cukraus pakaitalai, bet gali atlikti ir kitas technologines funkcijas maiste ir gali būti naudojami kitais tikslais nei saldinimas).

⁶ Europos Parlamento ir Tarybos Reglamente (EB) Nr. 1333/2008 2008 m. gruodžio 16 d. dėl maisto priedų: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008R1333>

⁷ Kuo gamintojai keičia cukrų? Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba: <https://vmvt.lt/node/915>

⁸ Ar tikrai saldikliai geriau nei cukrus?

<https://www.15min.lt/gyvenimas/naujiena/sveikata/ar-tikrai-saldikliai-geriau-nei-cukrus-dietologe-vienareiksmiai-tiketi-ju-nauda-negalima-1028-1384708>

Europos Sąjungos valstybėse leidžiama naudoti šiuos saldiklius: aspartamą (E 951), ciklamatus (E 952), izomaltą (E 953), sacharinus (E 954), sukralozę (E 955), taumatina (E 957), neohesperidinį DC (E 959), steviolio glikozidus (E 960), neotamą (E 961), aspartamo - acesulfamo druską (E 962), poligliucitolio sirupą (E 964), maltitolį (E 965), laktitolį (E 965), ksilitolį (E 967), eritritolį (E 968), advantamą (E 969).

Dažniausiai gamintojai į maisto produktus deda aspartamo (E 951), advantamo (E 969) ir steviolio glikozido (E 960).

Aspartamas (E 951) – mažai kalorijų turintis, intensyvus dirbtinis saldiklis. Jis pagamintas iš dviejų natūraliai atsirandančių amino rūgščių, fenilalanino ir asparto rūgšties, kurios įeina į mūsų organizme esančių baltymų sudėtį ir maistą. Aspartame esantis fenilalaninas buvo šiek tiek modifikuotas, pridodant metilo, kuris ir suteikia aspartamui saldų skonį. Daugiau kaip 100 skirtingų mokslinių studijų patvirtino, kad aspartamas žarnyne labai greitai pasiskirstymo ir iš organizmo pašalinama.

Advantamas (E 969) – intensyvus dirbtinis saldiklis, gaunamas cheminiu būdu sintetinant izovanilina ir aspartamą. Advantamo saldumas gali būti net tūkstančius kartų didesnis nei cukraus arba kitų intensyvių saldiklių. Pavyzdžiui, advantamo saldumas 50 kartų mažesnis nei aspartamo. Naujais moksliniais tyrimais patvirtino, kad šis saldiklis nėra genotoksiškas ir nekancerogeniškas.

Steviolio glikozidas (E 960) – neseniai patvirtintas saldiklis, 300 kartų saldesnis už cukrų. Jį sudaro steviolio glikozidų mišinys, išgautas iš Stevia augalų lapų. Šis saldiklis vertinamas dėl jo savybės nežymiai veikti gliukozės kiekį kraujyje. Steviolio glikozidų tyrimai su gyvūnais ir žmonėms parodė, kad didžioji dalis šio saldiklio absorbuojama, o kita dalis pašalinama per virškinimo sistemą

Atkreiptinas dėmesys, kad vaikų maitinime bei sveikatos priežiūros įstaigų maitinime saldikliai yra draudžiami⁹. Pavyzdžiui, Lietuvos sveikatos apsaugos ministro įsakymu patvirtintame Vaikų maitinimo ir sveikatos priežiūros įstaigų organizavimo aprašo galijančioje redakcijoje¹⁰ yra pateikta eilė draudžiamų saldiklių: acesulfamas K (E 950), aspartamas (E 951), ciklamatai (E 952), sacharinai (E 954), sukralozė (E 955), taumatinas (E 957), neohesperidinas DC (E 959), steviolio glikozidai (E 960), neotamas (E 961), aspartamo-acesulfamo druska (E 962), advantamas (E 969). Čia derėtų pažymėti, kad Aprašo 2011 m. redakcijoje steviolio glikozidai (E 960), neotamas (E 961) ir advantamas (E 969) nebuvo draudžiamų saldiklių sąrašė.

Cukraus vartojimo rekomendacijos

Nemažai mokslo institutų, asociacijų ir valdžios institucijų yra paskelbę rekomendacijas, kuriomis siekiama sumažinti suvartojamo cukraus kiekį, ypatingą dėmesį skiriant rekomendacijoms vaikams.

Cukraus vartojimo mažinimo politikos rekomendacijos įprastai gali būti suskirstytos pagal veiksmus, kuriais:

1) sprendžiamas informacijos teikimas vartotojams (pavyzdžiui, cukraus kiekio maisto produktuose ženklavimas, maisto produktų, kuriuose yra daug cukraus, rinkodaros praktikos apribojimai, sveikos gyvensenos, pavyzdžiui, vandens gėrimo, skatinimas);

2) sudaroma sveiko pasirinkimo galimybė gerinant „maisto aplinką“ (*food environment*) (pavyzdžiui, laisvai prieinamas vanduo) ir maisto bei gėrimų, kuriuose yra daug cukraus, prieinamumo apribojimas mokyklose ar viešojoje aplinkoje (pakeičiama perdirbto maisto sudėtis, kad būtų sumažintas cukraus kiekis); ir

3) įgyvendinamos finansinės (grįžtamosios) paskatos (pavyzdžiui, taikomi mokesčiai produktams, kuriuose yra daug cukraus, siekiant atgrasyti vartotojus nuo tokių produktų pirkimo ar vartojimo).

⁹ Ar tikrai saldikliai geriau nei cukrus?

<https://www.15min.lt/gyvenimas/naujiena/sveikata/ar-tikrai-saldikliai-geriau-nei-cukrus-dietologe-vienareiksmiai-tiketi-ju-nauda-negalima-1028-1384708>

¹⁰ Dėl Vaikų maitinimo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo (Galiojanti suvestinė redakcija: 2023-01-01 - 2026-08-31): <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.411986/asr>

Jau minėtoje platformoje „Cukrūs ir saldikliai“ 2021 m. buvo pateiktos cukrų kiekio mažinimo rekomendacijos¹¹:

1) **apriboti arba panaikinti pasirinkimą** (įdiegti vaikų darželių ir mokyklų maitinimo standartus, kuriuose būtų apribotas laisvųjų cukrų kiekis; svarstyti galimybę nustatyti reguliavimo priemones, skirtas pagrindiniams pridėtinio cukraus „pernešėjams“; apriboti saldintų produktų prieinamumą pardavimo automatuose, ypač visose švietimo įstaigose; apriboti prieigą prie cukrumi saldintų nealkoholinių gėrimų (*Sugar Sweetened Beverages*) ir kt.);

2) **vadovauti pasirinkimui pasitelkiant (ne)skatinimo priemones** (gausinti priemones, skirtas sumažinti laisvojo cukraus suvartojimą, taikant įvairias visuomenės sveikatos intervencijas, pavyzdžiui, fiskalinę politiką, nukreiptą į maisto produktus ir gėrimus, kuriuose yra daug laisvojo cukraus, kai didesni saldintų nealkoholinių gėrimų mokesčiai gali paskatinti vartotojus mažinti vartojimą, o gautos pajamos galėtų būti naudojamos vaisiams ir daržovėms arba mitybos ir sveikatos skatinimo pastangoms subsidijuoti);

3) **leisti pasirinkimą arba vadovauti pasirinkimui keičiant esamas nuostatas** (plėtoti politikos priemones, kuriomis būtų įtraukiami maisto mažmenininkai ir viešojo maitinimo įmonės, siekiant pagerinti sveikesnių maisto produktų, kuriuose yra sumažintas laisvojo cukraus kiekis, prieinamumą, įperkumą ir priimtinumą; imtis priemonių, kad būtų apribota paskata vartoti saldumynus (garso ir vaizdo reklama, nemokamas platinimas ir kt.); padaryti, kad geriamasis vanduo būtų laisvai prieinamas mokyklose, darbo vietose, viešose erdvėse; padidinti šviežių daržovių, šviežių vaisių ir geriamojo vandens prieinamumą ir įperkumą; sukurti reglamentavimo sistemą, skirtą perdirbtų maisto produktų sudėties keitimui siekiant sumažinti cukraus kiekį; uždrausti saldintų nealkoholinių gėrimų ir daug cukraus turinčių maisto produktų reklamavimą vaikams ir paaugliams bei saldintų nealkoholinių gėrimų arba didelio cukraus turinčio maisto gamintojams remti sporto renginius; sumažinti saldžių produktų kainų akcijų skaičių ir pobūdį mažmeninės prekybos vietose; ir kt.);

4) **teikti informaciją** (plėtoti priemones, skirtas sumažinti laisvojo cukraus suvartojimą, taikant įvairias visuomenės sveikatos intervencijas, tokias kaip ženklavimas, vartotojų švietimas; nuo ankstyvo amžiaus didinti gyventojų informuotumą apie cukraus poveikį sveikatai; peržiūrėti sveikos mitybos gaires, kad sumažėtų natūraliai daug cukraus turinčio maisto (pvz., džiovintų vaisių, vaisių sulčių) vartojimas; organizuoti visuomenės sveikatos kampanijas, skirtas šviesti žmones apie per didelio cukraus vartojimo riziką sveikatai; į įprastinius medicinines ir odontologines priežiūros vizitus įtraukti konsultacijas dėl cukrumi saldintų nealkoholinių gėrimų vartojimo rizikos ir kt.).

Kalbant apie įgyvendintą politiką, susijusią su cukraus ir saldiklių vartojimu, svarbūs yra taikomų priemonių, kuriomis siekiama kovoti su pertekliniu cukraus vartojimu, pavyzdžiai. Panašiai kaip ir politikos rekomendacijos, daugumą jų galima suskirstyti į politikos kryptis, kuriomis siekiama teikti informaciją, suteikti sveiką pasirinkimą arba finansiškai atgrasyti nuo cukraus vartojimo. Vyriausybės visame pasaulyje ėmėsi įvairių cukraus vartojimo mažinimo priemonių, nuo „cukraus mokesčio“ įvedimo iki savanoriškų veiksmų, apimančių bendradarbiavimą su atitinkamomis suinteresuotosiomis šalimis. Daugelis įgyvendintų veiksmų yra nukreipti į saldintų gėrimų vartojimą, riboja saldžių maisto produktų ir gėrimų prieinamumą mokyklose. Įgyvendintos politikos, skirtos cukraus vartojimo problemai spręsti, pavyzdžiai yra pateikiami 1 lentelėje.

1 lentelė. Įgyvendintos politikos, skirtos cukraus vartojimo problemai spręsti, pavyzdžiai (2021m.)¹²

Apriboti arba panaikinti pasirinkimo galimybę

¹¹ Policy recommendations to address sugars intake. Health Promotion and Disease Prevention Knowledge Gateway. European Commission (last updated 08 APR 2021):

https://knowledge4policy.ec.europa.eu/health-promotion-knowledge-gateway/sugars-sweeteners-9_en

¹² Examples of implemented policies to address sugars intake. Knowledge for policy. European Commission:

https://knowledge4policy.ec.europa.eu/health-promotion-knowledge-gateway/sugars-sweeteners-10_en

Maisto mokykloje politika

Daugelio ES valstybių maitinimo mokykloje politika apima savanoriškus arba privalomus standartus, kurie riboja arba draudžia tiekti maistą ar gėrimus, kuriuose yra daug cukraus, mokyklų maitinimo vietose. Kai kuriose maitinimo mokykloje nuostatose (taisyklėse) nurodomos didžiausios bendros dienos energijos iš cukrų ribos (dažniausiai ≤ 10 E %).

ES vaisių, daržovių ir pieno programoje, kuri finansuojama pagal ES bendrąją žemės ūkio politiką, numatyta vaikams mokyklose tiekti vaisius, daržoves ir pieną, siekiant padidinti jų vartojimą. Vienas iš kriterijų, nustatytų mokyklose dalijamiems produktams – juose neturėtų būti pridėtinio cukraus. Gali būti leidžiami produktai, kurių sudėtyje yra riboto cukraus kiekio, jei tai leidžia atitinkamos nacionalinės sveikatos ir (arba) mitybos institucijos.

Maitinimo darbo vietoje politika

Jungtinėje Karalystėje saldžių gėrimų pardavimo automatai yra uždrausti nacionalinės sveikatos sistemos ligoninėse Velse.

Škotijoje nacionalinės sveikatos sistemos ligoninių veiklos gairėse nustatyta, kad draudžiami gaivieji gėrimai, kuriuose yra daugiau nei 0,5 g/100 ml cukraus, išskyrus grynus vaisių sultis, taip pat reikalaujama, kad bent 30 proc. užkandžių ir konditerijos gaminių bei 70 proc. šaldyto maisto atitiktų mitybos kriterijus, taip pat ir dėl cukraus kiekio.

Vadovauti pasirinkimui pasitelkiant (ne)skatinimo priemones

Saldžių / gaiviųjų gėrimų mokestis

Belgijoje nuo 2016 m. taikomas 0,068 EUR/l akcizas nealkoholiniams gėrimams, įskaitant nealkoholinius gėrimus ir aromatizuotą vandenį su pridėtu cukrumi.

Estijoje buvo numatyta nuo 2018 m. nealkoholinius gėrimus, pavyzdžiui, gaiviuosius gėrimus, saldintus pieno gėrimus ir sultis (įskaitant 100 proc.) apmokestinti pagal cukraus ir saldiklių kiekį: produktams, kurių cukraus kiekis 5–8 g/100 ml – 0,10 EUR/l, o produktams, kuriuose cukraus kiekis viršija 8 g/100 ml – 0,30 EUR/l. Nuo 2020 m. mokestis turėjo būti suvienodintas – 0,30 EUR/l, kai produkto cukraus kiekis viršija 8 g/100 ml. Visgi, mokestis nebuvo įgyvendintas dėl konstitucinių aspektų¹³.

Prancūzijoje taikomas apytiksliai 0,075 EUR/l akcizas gėrimams su pridėtinu cukrumi ir dirbtiniais saldikliais, taip pat gazuotiems ir vaisių gėrimams.

Nuo 2017 m. draudžiama nemokamai arba už fiksuotą kainą tiekti gėrimus su pridėtinu cukrumi ar sintetiniais saldikliais visose visuomenei atvirose maitinimo įstaigose, įskaitant viešbučius, poilsio klubus, įstaigas, kuriose treniruojasi ir apgyvendinami nepilnamečiai.

Norvegijoje šokoladui ir cukraus gaminiams buvo taikomas 20,19 NOK (2,10 EUR)/kg mokestis, o cukrui – 7,81 NOK (0,85 EUR)/kg. Visgi, mokesčių įstatymas buvo panaikintas ir nebegalioja nuo 2021 m.¹⁴

Suomijoje saldiniams, šokoladui ir nealkoholiniams gėrimams akcizai buvo taikomi nuo 2011 m.: saldiniams ir ledams – 0,95 EUR/kg, gėrimams, kuriuose yra daugiau nei 0,5 % cukraus – 0,22 EUR/l, o saldiklių turintiems gaivinamiesiems gėrimams ir vandenims – 0,11 EUR/l. Gamintojai, kurių metinė gamybos apimtis yra mažesnė nei 50 000 l, yra atleidžiami nuo mokesčio. Nuo 2017 m. mokestis saldumynams buvo panaikintas, o mokestis gėrimams išliko.

¹³ *Sugary drink taxes around the world. Global Food Research Program UNC:*

https://www.globalfoodresearchprogram.org/wp-content/uploads/2022/02/Sugary_Drink_Tax_maps_2022_02.pdf

¹⁴ *Sugary drink taxes around the world. Global Food Research Program UNC:*

https://www.globalfoodresearchprogram.org/wp-content/uploads/2022/02/Sugary_Drink_Tax_maps_2022_02.pdf

Visuomenės sveikatos mokestis

Vengrijoje taikomi kintami mokesčio tarifai druskai, cukrui, kofeino kiekiui įvairių kategorijų valgyti paruoštuose maisto produktuose, įskaitant gaiviuosius gėrimus (su cukrumi ar saldikliais). 0,02 EUR/l mokestis taikomas produktams, kuriuose yra daugiau nei 8 g/100 ml cukraus. Neapmokestinami gėrimai, kuriuose vaisių ar daržovių yra daugiau kaip 25 % arba ne mažiau kaip 50 % pieno. Pridėtinis cukrus konditerijos gaminiuose apmokestinamas 0,22 EUR/l – taikomas gaminiams, kurių cukraus kiekis >25 %, o šokoladui – 40 % bendro cukraus kiekio.

Leisti pasirinkimą arba vadovauti pasirinkimui keičiant esamas nuostatas

Maisto sudėties keitimas

ES dietos, fizinio aktyvumo ir sveikatos platforma (EU Platform on Diet, Physical Activity and Health) yra Europos Komisijos vadovaujamas ir koordinuojamas forumas, skirtas ES suinteresuotųjų šalių organizacijoms – nuo pramonės iki vartotojų apsaugos ir nevyriausybinėmis organizacijomis, kurios savanoriškai įsipareigoja kovoti su dabartinėmis nesveikos mitybos ir fizinio aktyvumo trūkumo tendencijomis. Įvairiais privataus maisto sektoriaus įsipareigojimais siekiama pakeisti supakuotų maisto produktų sudėtį ir pagerinti jų mitybinį profilį mažinant, be kita ko, cukrų.

ES nacionalinių iniciatyvų, susijusių su pasirinktomis maistinėmis medžiagomis, sistema (*EU framework for national initiatives on selected nutrients*) siekiama prisidėti prie gyventojų suvartojamo maisto lygio ir mitybos modelių, kuriuos rekomenduoja nacionalinės valdžios institucijos, EFSA ir Pasaulio sveikatos organizacija. Sistema remiasi penkiais pagrindiniais veiksmų principais: duomenys apie suvartojimą, gairės ir pagrindinės maisto kategorijos, į kurias reikia sutelkti dėmesį, porcijų dydžio ir maisto sudėties keitimas, visuomenės informavimo didinimas, taip pat stebėjimas ir vertinimas.

Paminėtina *Šveicarijoje* įgyvendinama „ActionSanté“ programa – tai maisto pramonės ir Sveikatos apsaugos ministerijos savanoriškas susitarimas dėl cukraus kiekio duonoje ir perdirbtuose maisto produktuose. Programa siekiama pagerinti mitybos sąlygas, kurios sustiprintų vartotojų įgūdžius ir palengvintų sveikų produktų pasirinkimą. Tai yra neatsiejama Šveicarijos mitybos strategijos veiksmų plano dalis¹⁵.

Maisto pardavimo ribojimai

ES taikoma įvairi privaloma (per teisės aktus) arba savanoriška (pramonės savireguliacijos) politika, kuria siekiama apriboti maisto produktų, kuriuose yra daug cukraus, druskos ir riebalų, pardavimą vaikams. Svarbiausias pramonės savireguliacijos pastangų pavyzdys yra *ES Įsipareigojimas (EU Pledge)*¹⁶.

Teikti informaciją

Ženklinių numatantys teisės aktai

ES Reglamente Nr. 1169/2011 dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams¹⁷ reikalaujama, kad ant fasuotų maisto produktų pakuotės būtų pateikta privaloma informacija apie cukraus kiekį pagal angliavandenių kiekį (privalomą 100 g arba 100 ml produkto maistinės vertės nuorodą).

¹⁵ *actionsanté*: <https://www.blv.admin.ch/blv/fr/home/lebensmittel-und-ernaehrung/ernaehrung/actionsante.html>

¹⁶ „EU Pledge“ yra savanoriška pirmaujančių maisto ir gėrimų gamintojų iniciatyva, kuria siekiama pakeisti vaikams skirtos reklamos pobūdį. Daugiau informacijos: <https://eu-pledge.eu/>

¹⁷ Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (ES) Nr. 1169/2011 dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams (...): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32011R1169>

ES Reglamente Nr. 1924/2006 dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą¹⁸ nustatytos teiginių apie maistingumą ant maisto produktų taisyklės. Kalbant apie cukrų, pateikiami tokie teiginiai:

- „mažai cukrų“ – teiginys, kad maisto produktas turi mažai cukrų, arba kitas teiginys, kuris vartotojui gali reikšti tą patį, gali būti nurodomas tik tuo atveju, jei kieto 100 g produkto yra ne daugiau kaip 5 g arba skysto 100 ml produkto yra ne daugiau kaip 2,5 g cukrų;
- „be cukrų“ – teiginys, kad maisto produktas neturi cukrų, arba kitas teiginys, kuris vartotojui gali reikšti tą patį, gali būti nurodomas tik tuo atveju, jei 100 g arba 100 ml produkto yra ne daugiau kaip 0,5 g cukrų;
- „ne pridėta cukrų“ – teiginys, kad į maisto produktą nebuvo įdėta cukrų, arba kitas teiginys, kuris vartotojui gali reikšti tą patį, gali būti nurodomas tik tuo atveju, jei į produktą nebuvo įdėta jokių monosacharidų arba disacharidų arba bet kokių maisto produktų, naudojamų dėl jų saldinamųjų savybių. Jei maisto produkte natūraliai yra cukrų, ant ženklinimo turi būti ši nuoroda: „Produkto sudėtyje yra natūralių cukrų“.

Savanoriškas ženklinimas

Švedijos nacionalinės maisto agentūros taikoma „Rakto skylutės“ (*Keyhole*) ženklinimo sistema yra naudojama Skandinavijos šalyse. Ženklinimas pagrįstas maistinių medžiagų profilio modeliu ir juo siekiama nustatyti sveikesnius supakuotus maisto produktus maisto kategorijoje ir paskatinti maisto gamintojus keisti ir kurti sveikesnius produktus. Cukraus kiekis yra vienas iš maistinių medžiagų kriterijų, o jo ribos priklauso nuo produkto kategorijos.

Danijoje, Islandijoje, Lietuvoje¹⁹, Norvegijoje, Švedijoje taikomas savanoriškas maisto produktų, atitinkančių „Rakto skylutės“ (*Keyhole*) kriterijus, ženklinimas.

Kroatijoje taikoma savanoriška ženklinimo sistema su įvairių maisto produktų kategorijų maistinių medžiagų profiliais – „Sveika gyvensena“ (*Healthy Living*). Ženklinimas naudojamas kaip visuomenės sveikatos kampanijų etalonas, taip pat kaip mokslinis nacionalinės iniciatyvos dėl maisto rinkodaros apribojimų pagrindas (cukrus yra viena iš maistinių medžiagų, kurias pagal šią ženklinimo sistemą reikia riboti).

Jungtinėje Karalystėje taikoma savanoriška pakuotės Šviesoforo ženklinimo sistema (*The Traffic Light front of pack voluntary labelling scheme*). Maisto standartų agentūros pasiūlyta ženklinimo sistema siekiama padėti vartotojams pasirinkti sveikesnį maistą. Jame naudojamas spalvų kodavimas, susijęs su mažu, vidutiniu arba dideliu pasirinktų maistinių medžiagų kiekiu maiste ir gėrimuose. Bendram cukraus kiekiui maisto produktuose (100 g) nustatytos tokios ribos: žalias / mažas: ≤5 g, vidutinis / geltonas: nuo 5 iki ≤22,5 g, didelis / raudonas: >22,5 g. Bendram cukraus kiekiui gėrimuose (100 ml) taikomos ribos: žalias / mažas: ≤2,5 g, vidutinis / geltonas: 2,5–≤ 11,25 g, didelis / raudonas: >11,25 g.

2 lentelėje pateikiami įgyvendintos politikos, skirtos saldiklių (mažai saldiklių / saldikliai be kalorijų) vartojimo problemai spręsti, pavyzdžiai.

2 lentelė. Įgyvendintos politikos, skirtos saldiklių vartojimo problemai spręsti, pavyzdžiai (2021m.)²⁰

¹⁸ Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1924/2006 dėl teiginių apie maisto produktų maistingumą ir sveikatingumą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:02006R1924-20141213>

¹⁹ „Rakto skylutė“ paženklininti produktai rinkoje: <https://sam.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/visuomenes-sveikatos-prieziura/mityba-ir-fizinis-aktyvumas-2/rakto-skylute/rinkoje>

²⁰ *Implemented policies to address sweeteners intake. Knowledge for policy. European Commission:* https://knowledge4policy.ec.europa.eu/health-promotion-knowledge-gateway/sugars-sweeteners-11_en

Apriboti arba panaikinti pasirinkimo galimybę

Maisto mokykloje politika

Graikijoje vidurinių mokyklų ir gimnazijų valgyklose saldikius draudžiama naudoti kai kuriuose gėrimuose (ramunėlių, šalavijų gėrimuose, arbatoje).

Ispanijoje maisto produktuose neturėtų būti dirbtinių saldiklių.

Latvijoje neleidžiami gaivieji gėrimai su maisto priedais (įskaitant saldikius), išskyrus pietus.

Maltos mokyklose draudžiama naudoti saldikius.

Velso pradinėse ir vidurinėse mokyklose draudžiami gazuoti gaivieji gėrimai, įskaitant dietinius ar be cukrius gėrimus.

Šiaurės Airija: dirbtinius saldikius leidžiama naudoti kombinuotuose gėrimuose (su vandeniu, pienu, nesaldintomis vaisių ar daržovių sultimis, jogurtu ar pieno gėrimais).

Vengrijoje mokiniams iki 6 metų draudžiama vartoti gaiviuosius gėrimus su saldikliais.

ES vaisių, daržovių ir pieno programoje, kuri finansuojama pagal ES bendrąją žemės ūkio politiką, numatyta vaikams mokyklose tiekti vaisius, daržoves ir pieną, siekiant padidinti jų vartojimą. Vienas iš kriterijų, nustatytų mokyklose dalijamiems produktams – juose neturėtų būti pridėtinio cukraus.

Vadovauti pasirinkimui pasitelkiant (ne)skatinimo priemones

Saldžių / gaiviųjų gėrimų mokestis

Prancūzijoje už gėrimus su pridėtinio cukrumi ir dirbtiniais saldikliais, įskaitant gazuotus ir vaisių gėrimus taikomas apytiksliai 0,11 EUR/l akcizo mokestis.

Suomijoje gėrimams, kurių cukraus kiekis didesnis nei 0,5 %, taikomas 0,22 EUR/l akcizas, saldiklių turintiems gaivinamiesiems gėrimams ir vandenims – 0,11 EUR/l. Gamintojai, kurių metinė gamybos apimtis mažesnė nei 50 000 l, yra atleidžiami nuo mokesčio.

Vengrijoje taikomas 0,02 EUR/l mokestis gaiviesiems gėrimams, kurių sudėtyje yra daugiau nei 8 g/100 ml pridėtinio cukraus, išskyrus gėrimus, kuriuose vaisių ar daržovių yra daugiau nei 25 % arba ne mažiau kaip 50 % pieno.

Teikti informaciją

Ženklinių numatantys teisės aktai

ES Reglamente Nr. 1169/2011 dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams²¹ nustatytos privalomos produktų ženklinimo taisyklės, susijusios su intensyviais saldikliais ir polioliais.

Savanoriškas ženklinimas

Švedijos nacionalinės maisto agentūros taikoma „Rakto skylutės“ (*Keyhole*) ženklinimo sistema yra naudojama Skandinavijos šalyse. Ženklinimas pagrįstas maistinių medžiagų profilio modeliu ir juo siekiama nustatyti sveikesnius supakuotus maisto produktus maisto kategorijoje ir paskatinti maisto gamintojus keisti ir kurti sveikesnius produktus. Cukraus kiekis yra vienas iš maistinių medžiagų kriterijų, o jo ribos priklauso nuo produkto kategorijos.

*Danijoje, Islandijoje, Lietuvoje*²², *Norvegijoje, Švedijoje* taikomas savanoriškas maisto produktų, atitinkančių „Rakto skylutės“ (*Keyhole*) kriterijus, ženklinimas.

Visuomenės sveikatos kampanijos

²¹ Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (ES) Nr. 1169/2011 dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams (...): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32011R1169>

²² „Rakto skylutė“ paženklininti produktai rinkoje: <https://sam.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/visuomenes-sveikatos-prieziura/mityba-ir-fizinis-aktyvumas-2/rakto-skylute/rinkoje>

Jungtinėje Karalystėje yra patvirtintas „Sveikos mitybos“ (*Eatwell*) vadovas²³ – tai Anglijos visuomenės sveikatos politikos priemonė, skirta vyriausybės rekomendacijoms dėl sveikos mitybos apibrėžti. Vadove pateikiama rekomendacija palaipsniui mažinti naudojamo cukraus kiekį, kol skonio receptoriai prisitaisyti ir bus galima jo visiškai atsisakyti. Alternatyviai siūloma naudoti saldiklį be kalorijų.

PSO dar 2016 m. paragino visas šalis apsvarstyti galimybę įvesti saldintų gėrimų gėrimų mokestį kaip veiksmingą būdą pažaboti didėjantį žmonių, ypač vaikų, nutukimo lygį²⁴. PSO rekomendacijos atsirado, kai vis daugiau valstybių pradėjo svarstyti taikyti fiskalines priemones, siekdamas atgrasyti žmones nuo didelio kiekio saldintų gėrimų, kurie buvo įvardinti kaip pagrindinė pasaulinės antsvorio ir nutukimo krizės priežastis, vartojimo. PSO duomenimis, taikomas 20 proc. ar daugiau mokestis sumažina saldintų gėrimų pardavimą ir vartojimą. Žmonės suvartoja mažiau „laisvojo cukraus“, pavyzdžiui, fruktozės ir gliukozės, suvartoja mažiau kalorijų, taip pat sumažina ir dantų ėduonies riziką.

PSO 2022 m. paskelbtos apžvalgos „Sėkmė per išmoktas pamokas ir patirtus iššūkius“²⁵ duomenimis, nuo 2004 m. mokesčiai saldintiems gėrimams buvo priimti (arba iš esmės pakeisti) Belgijoje, Suomijoje, Prancūzijoje, Vengrijoje, Airijoje, Latvijoje, Monake, Norvegijoje, Portugalijoje ir Jungtinėje Karalystėje.

Mokesčių pagrindimas įvairiose šalyse skyrėsi – nuo fiskalinių (pajamų) su ribotais (numanomais) sveikatos sumetimais iki labai aiškių sveikatos tikslų (pavyzdžiui, sumažinti vartojimą ir paskatinti keisti sudėtį). Mokesčiai taikomi kaip akcizai arba rinkliavos. Pažymėtina, kad kaip netiesioginiai mokesčiai, kuriais apmokestinama pramonė, o ne vartotojai, taip pat leido gauti pajamų nedidinant pajamų mokesčių. Tai atitiko mokesčių reformos tikslus ir siekį sumažinti ekonominį poveikį. Visose šalyse mokesčiai buvo netiesioginiai, ir nors visi mokesčiai buvo taikomi gazuotiems gėrimams, kurių sudėtyje yra cukraus, kai kurie mokesčiai taip pat apėmė tokius produktus kaip saldintas pienas, sultys ir saldiklių turintys gėrimai.

Čia reikėtų pastebėti, kad JAV Šiaurės Karolinos universiteto 2022 m. vasario mėn. sudarytame Europos valstybėse taikomų mokesčių saldintiems gėrimams žemėlapyje²⁶ Monako ir Norvegijos nėra kaip valstybių, taikančių tokius mokesčius. Visgi, 2022 m. Europos visuomenės sveikatos žurnale paskelbtoje apžvalgoje „Saldintų gėrimų mokesčiai Europoje: pamokos ateičiai“²⁷ teigiama, kad Monakas į apžvalgą nebuvo įtrauktas dėl jo unikalaus mokesčių konteksto. Monako mokesčių padėtis unikali, nes su Prancūzija yra sudaryta tarptautinė mokesčių sutartis („*la convention fiscale franco-monégasque*“), suderinanti mokesčių sistemą, t. y. Monake pritaikyta Prancūzijos mokesčių sistema.

Apžvalgoje pabrėžiama, kad pagrindiniai veiksniai, prisidėję prie sėkmingo mokesčių saldintiems gėrimams priėmimo, buvo didelis šalių vyriausybės susidomėjimas apmokestinimu tiek mokesčių, tiek visuomenės sveikatos aspektu bei veiksmingas sveikatos ir finansų sektorių bendradarbiavimas, taip pat parama mokesčių taikymui (tiek šalies, tiek tarptautiniu mastu). Įvairuose tyrimuose aptariant „sėkmingą“ saldintų gėrimų apmokestinimą aukšto lygio politinė parama apmokestinimui dažnai įvardijama kaip pagrindinis veiksnys.

Taip pat atkreipiamas dėmesys, kad Europos valstybių gamintojai nuolat priešinasi tokiems mokesčiams dėl galimo neigiamo poveikio ekonomikai (ypač užimtumui), tačiau tyrimai rodo, kad toks poveikis greičiausiai yra nereikšmingas. Mokesčių modeliui visose aptariamose šalyse įtakos

²³ *The Eatwell Guide*: <https://www.nhs.uk/live-well/eat-well/food-guidelines-and-food-labels/the-eatwell-guide/>

²⁴ World Health Organisation urges all countries to tax sugary drinks. *The Guardian*, 2016-10-11:

<https://www.theguardian.com/society/2016/oct/11/world-health-organisation-who-countries-tax-sugary-drinks>

²⁵ *Success through lessons learned and challenges faced*. WHO, 2022:

<https://apps.who.int/iris/rest/bitstreams/1410049/retrieve>

²⁶ *Sugary drink taxes around the world*. Global Food Research Program UNC:

https://www.globalfoodresearchprogram.org/wp-content/uploads/2022/02/Sugary_Drink_Tax_maps_2022_02.pdf

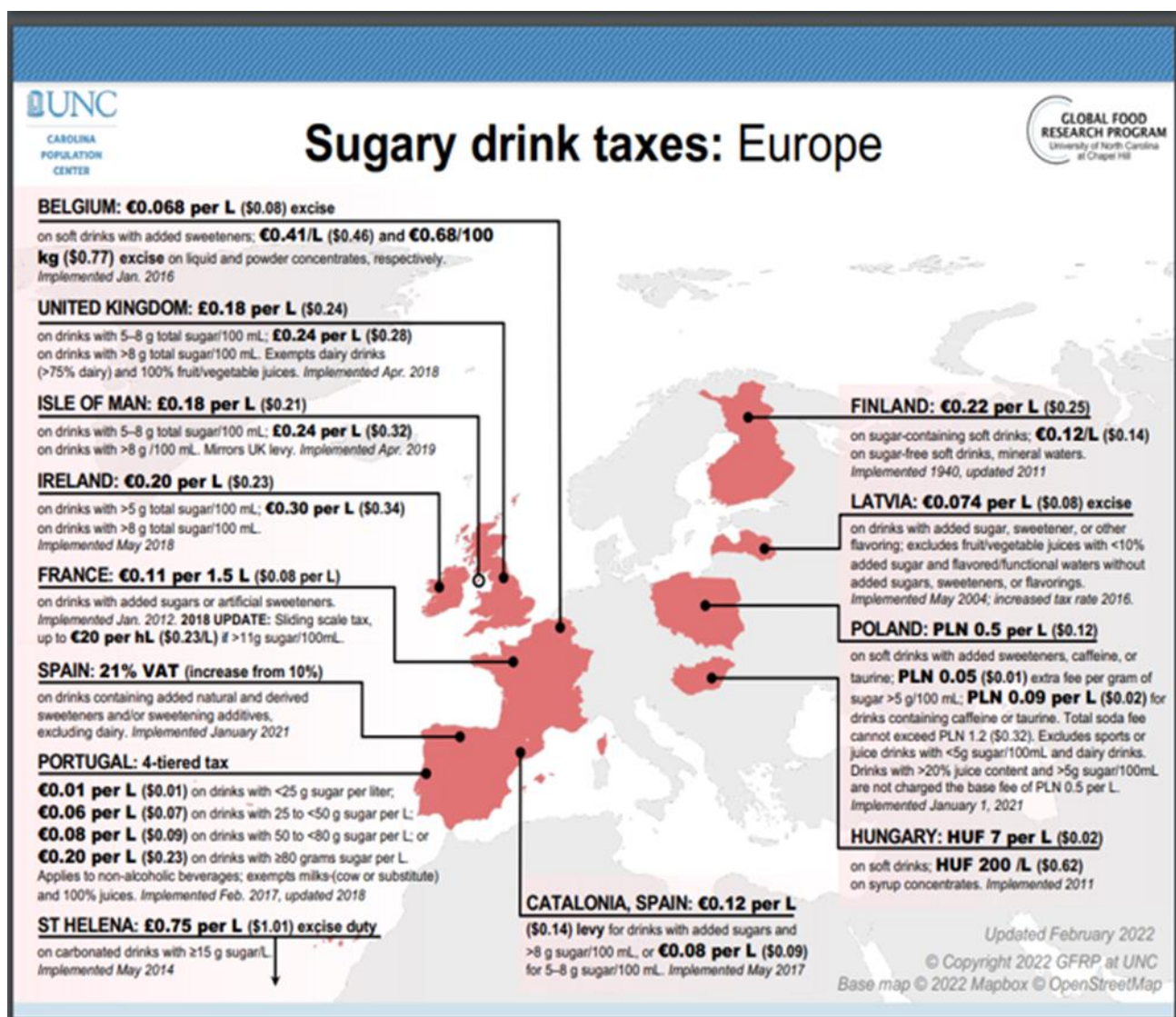
²⁷ Sugar-sweetened beverage taxes in Europe: learning for the future. *European Journal of Public Health*, Volume 32, Issue 2, April 2022: <https://academic.oup.com/eurpub/article/32/2/273/6537502>

turėjo nuolatinis politinis mokymas iš nacionalinės ir tarptautinės cukraus mokesčių patirties, todėl yra dažni mokesčių koregavimai po pirminio priėmimo.

Apžvalgoje „Saldintų gėrimų mokesčiai Europoje: pamokos ateičiai“ pateikiamos pagrindinės išvalgos, susijusios su saldintų gėrimų mokesčiais:

- siekiant išvengti su mityba susijusių neužkrečiamųjų ligų, rekomenduojama apmokestinti cukrumi saldintus gėrimus, tačiau įgyvendinimas tebėra ribotas;
- cukrumi saldintų gėrimų apmokestinimas Europos regione patvirtina sėkmingą sveikatos ir finansų sektorių bendradarbiavimą;
- gamintojai nuolat priešinosi cukrumi saldintų gėrimų apmokestinimui, o kai kuriais atvejais tai lėmė mokesčių politikos pokyčius;
- regioninės institucijos turi galimybę paremti cukrumi saldintų gėrimų apmokestinimą.

Žemiau pateikiamas jau minėtas JAV Šiaurės Karolinos universiteto 2022 m. vasario mėn. sudarytas Europos valstybėse taikomų mokesčių saldintiems gėrimams žemėlapis.

1 pav. Europos valstybėse saldintiems gėrimams taikomi mokesčiai²⁸ (anglų kalba)

²⁸ Sugary drink taxes around the world. Global Food Research Program UNC:

https://www.globalfoodresearchprogram.org/wp-content/uploads/2022/02/Sugary_Drink_Tax_maps_2022_02.pdf

Toliau pristatomos Europos valstybių taikomos ar taikytos, priemonės, susijusios su saldintų nealkoholinių gėrimų ir kitų cukraus turinčių produktų apmokestinimu.

Airija

Cukrumi saldintų gėrimų mokestis²⁹ Airijoje taikomas nuo 2018 m. Cukrumi saldintų gėrimų akcizo mokesčio tarifai:

- 16,26 EUR/100 l gėrimo, kai bendras cukraus kiekis yra 5 g ir daugiau, bet mažiau nei 8 g 100 ml;
- 24,39 EUR/100 l gėrimo, kai bendras cukraus kiekis yra 8 g ir daugiau 100 ml.

Šios normos priklauso nuo bendro cukraus kiekio „paruoštame vartoti“ cukrumi saldintame gėrime.

Belgija

Pagal 2009 m. Nealkoholinių gėrimų ir kavos akcizų režimo įstatymą³⁰ akcizo mokestis taikomas visiems nealkoholiniams gėrimams. Vandeniems, įskaitant natūralų arba dirbtinį mineralinį vandenį ir gazuotąjį vandenį, į kuriuos nepridėta cukraus ar kitų saldiklių ir aromatinių medžiagų, taikomas 0 tarifas.

Vanduo, įskaitant mineralinį ir gazuotąjį vandenį, į kurį pridėta cukraus ar kitų saldiklių arba aromatinių medžiagų, ir kiti nealkoholiniai gėrimai, išskyrus pieno, ryžių ar sojų gėrimus, apmokestinami 11,9233 EUR/100 l³¹.

Danija

Saldintiems gaiviesiems gėrimams akcizo mokestis Danijoje buvo taikomas 1998–2014 m. Buvo taikomi tokie tarifai: 1,64 DKK (0,22 EUR)/ litrui, kai 100 ml yra daugiau kaip 0,5 g cukraus, 0,59 DKK (0,08 EUR)/ litrui, kai 100 ml yra mažiau kaip 0,5 g cukraus³².

Nuo 1968 m. taikomas akcizo mokestis šokoladui ir saldumynams. Pagal Šokolado ir cukraus gaminių mokesčio įstatymą³³, šokoladas ir jo gaminiai, kakavos masė ir kakavos gaminiai, marcipanai, konditerijos gaminiai, saldainiai ir kiti cukraus produktai apmokestinami 25,97 DKK (3,48 EUR)/kg, kai 100 g yra daugiau kaip 0,5 g cukraus, 22,08 DKK (2,98 EUR)/kg, kai 100 g yra mažiau nei 0,5 g cukraus.

Nuo 1946 m. Danijoje akcizo mokestis taikomas ir ledams. Pagal Ledų mokesčio įstatyme³⁴ nustatyti tokie tarifai: 6,98 DKK (0,94 EUR)/litrui, jei cukraus kiekis yra daugiau kaip 0,5 g/100 ml, ir 5,58 DKK (0,75 EUR) litrui, jei cukraus kiekis yra mažiau kaip 0,5 g/100 ml.

²⁹ *Sugar Sweetened Drinks Tax (SSDT). Irish Tax and Customs*: <https://www.revenue.ie/en/companies-and-charities/excise-and-licences/sugar-sweetened-drinks-tax/rate-of-tax.aspx>

³⁰ *Loi relative au régime d'accise des boissons non alcoolisées et du café*:

https://etaamb.openjustice.be/fr/loi-du-21-decembre-2009_n2010003015.html

³¹ *Excise duty - Non-alcoholic beverages. Belgium. Taxation and Customs Union*:

https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=32/1672527600#legal_baseTitle1

³² *Excise duty - Mineral waters and the like. Denmark. Taxation and Customs Union*:

https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/legacy/taxDetail.html?id=157/1388754714&taxType=Other%20direct%20tax

³³ *Bekendtgørelse af lov om afgift af chokolade- og sukkervarer m.m. (chokoladeafgiftsloven)*:

<https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2021/1446>

³⁴ *Isafgiftsloven*: <https://www.skm.dk/skattetal/satser/satser-og-beloebsgraenser-i-lovgivningen/isafgiftsloven>

Ispanija

2021 m. Ispanijoje priimtas naujas Mokesčių įstatymas. Pridėtinės vertės mokestis (PVM) saldintiems gėrimams, į kuriuos pridėta natūralių ir dirbtinių saldiklių ir (arba) pridėtinių saldiklių, buvo padidintas nuo 10 proc. iki 21 proc.³⁵ Tokiu mokesčiu siekiama padėti kovoti su vaikų nutukimu ir ligomis, susijusiomis su saldintais gėrimais. Atkreiptinas dėmesys, kad mažesnis mokesčio tarifas taikomas saldintiems gėrimams, kai jie siūlomi baruose ir restoranuose³⁶.

Atskirai paminėtinas vadinamojo cukraus mokesčio reglamentavimas Katalonijos regione. Čia taikomas 0,14 EUR/l tarifas gėrimams su pridėtinu cukrumi, kai cukraus kiekis yra didesnis nei 8 g/100 ml ir 0,08 EUR/l gėrimams, kai cukraus kiekis yra 5–8 g/100 ml.

Italija

Italijoje cukraus mokestis pradėtas taikyti nuo 2023 m.³⁷ Šis mokestis iš pradžių buvo įvestas 2020 finansinių metų biudžeto įstatyme, o vėliau kelis kartus atidėtas.

Cukraus mokesčiu siekiama sumažinti tam tikrų saldžių gėrimų, kuriuose yra daug pridėtinių saldiklių, vartojimą. Nuo 2023 m. sausio 1 d., priklausomai nuo šalies, kuriai taikomas cukraus mokestis, ir jos tiekimo grandinės, gali tekti įvykdyti įvairius išipareigojimus, įskaitant registraciją Italijos muitinėje, suvestines ataskaitas, mėnesinę mokesčių deklaraciją ir galiausiai mokėjimus. Įmonės turėtų pradėti vertinti naujojo mokesčio poveikį (konkrečiai tikrinti saldiklius ir bendrą saldiklių kiekį), taip pat pradėti diegti naujus atitikties procesus.

Mokestis taikomas saldintiems gėrimams, pagamintiems su pridėtiniais saldikliais ir kurių alkoholio koncentracija, išreikšta tūrio procentais, neviršija 1,2 % (tūrio), t. y. galutiniams produktams arba produktams, kuriuos reikia skiesti (negataviems produktams), ir skirtiems parduoti, vartoti. Taigi, cukraus mokestis turi būti taikomas daugeliui produktų, pavyzdžiui, vaisių sultims (įskaitant vynuogių misą arba kokosų vandenį), daržovių sultims, mineraliniam ir gazuotam vandeniui su cukrumi ar kitais saldikliais ar kvapiosiomis medžiagomis ir kitiems nealkoholiniams gėrimams, jei jie atitinka aukščiau nurodytas savybes. Mokestis netaikomas tam tikriems saldiems gėrimams, kuriuose bendras saldiklių kiekis yra mažesnis už tam tikrą ribą, arba kitais atvejais ir aplinkybėmis.

Taikomi mokesčio tarifai:

- 10 EUR/100 l už gatavą produkciją;
- 0,25 EUR/kg produktams, skirtiems naudoti praskiedus.

Jungtinė Karalystė

2018 m. įsigaliojo naujos Gaiviųjų gėrimų pramonės mokesčių taisyklės³⁸, kuriomis numatyta papildomai apmokestinti gaiviuosius gėrimus, į kuriuos dedama cukraus.

³⁵ *Sugary drink taxes around the world. Global Food Research Program UNC:*

https://www.globalfoodresearchprogram.org/wp-content/uploads/2022/02/Sugary_Drink_Tax_maps_2022_02.pdf

³⁶ *Spain 2021 Tax law published. VAT increase on sugary drinks, thresholds extended:*

<https://www.globalvatcompliance.com/globalvatnews/spain-2021-tax-law-published-vat-increase-on-sugary-drinks-thresholds-extended/>

³⁷ *Italy's sugar tax will enter into force on 1 January 2023:*

<https://taxnews.ey.com/news/2022-1101-italys-sugar-tax-will-enter-into-force-on-1-january-2023?uAlertID=Sd%2FG8rua1oj6%2FI58EZ2AiA%3D%3D>

³⁸ *The Soft Drinks Industry Levy:* <https://www.gov.uk/government/publications/soft-drinks-industry-levy/soft-drinks-industry-levy>

Mokesčio (rinkliavos, angl. *levy*) dydis priklauso nuo gaminamų ar importuojamų gaiviųjų gėrimų kiekio ir bendro cukraus kiekio juose³⁹. Mokestis netaikomas smulkiausiems gaiviųjų gėrimų gamintojams ir importuotojams. Gėrimams, kurių cukraus kiekis yra 5–8 g/100 ml, taikomas 0,18 GBP (0,20 EUR)/l mokestis. Jei cukraus kiekis yra daugiau kaip 8 g/100 ml gėrimo, taikomas 0,24 GBP (0,27 EUR)/l mokestis. „Cukraus mokestis“ netaikomas pieno gėrimams, kai gėrime yra daugiau kaip 75 proc. pieno, taip pat 100 proc. vaisių ir daržovių sultims sultims.

Pagal Gaiviųjų gėrimų pramonės mokesčių taisyklės, mokestis taikomas ir tiems gėrimams, kuriuose papildomai dedama sacharozės, gliukozės, fruktozės, laktozės ar galaktozės, tačiau jis netaikomas, jeigu į gėrimus bus papildomai dedama stevijos produktų, aspartamo, sukralozės ar eritritolio.

Pasaulio vėžio tyrimų fondo 2023 m. kovo mėn. paskelbos informacijos⁴⁰ duomenimis, per penkerius metus nuo mokesčio įvedimo 2018 m. Jungtinėje Karalystėje iš gaiviųjų gėrimų buvo pašalinta (nepanaudota) daugiau nei 45 000 tonų cukraus. Nauji įrodymai patvirtina, kad cukraus mokestis daro poveikį skatindamas keisti maisto sudėtį ir mažindamas kartu su gaiviaisiais gėrimais perkamo cukraus kiekį.

Latvija

Pagal Akcizų mokesčio įstatymą⁴¹ akcizo mokestis taikomas nealkoholiniams gėrimams – vandenims ir mineraliniams vandenims su cukraus, kitų saldiklių ar kvapiųjų medžiagų priedais, ir kitiems nealkoholiniams gėrimams, taip pat kitiems gėrimams, neatitinkantiems įstatyme minėtos alkoholinių gėrimų sąvokos⁴². Mokestis netaikomas vaisių ir daržovių sultims bei nektarams ir gėrimams, kurių sudėtyje yra ne mažiau kaip 10 proc. sulčių (išskyrus vaisių sultis, gaminamas iš koncentrato), ne daugiau kaip 10 proc. cukraus, ir kuriuose nėra maisto papildų ir kvapiųjų medžiagų. Mokestis netaikomas natūraliems ir mineraliniams vandenims, praturtintiems mineralais ir vitaminais, tačiau neturintiems cukraus, kitokių saldiklių ar kvapiųjų medžiagų priedų.

Mokesčio tarifas: 7,4 EUR/100 l gėrimo, kai 100 ml yra mažiau kaip 8 g cukraus, 14 EUR/100 l gėrimo, kai 100 ml yra 8 g ir daugiau cukraus (7 str. 1 d.). Kitiems nealkoholiniams gėrimams, nepaminėtiems 7 straipsnio 1 dalyje, taikomas 7,4 EUR/100 l tarifas.

Akcizo mokestis netaikomas gėrimams, kuriuos fiziniai asmenys gamina asmeniniam vartojimui, bei nefasuotiems gėrimams, gaminamiems viešojo maitinimo įstaigoje konkrečia proga ir tuo metu suvartojamiems. Mokesčio lengvatos taikomos arba išimtyms numatytos diplomatams ir tarptautinėms organizacijoms⁴³.

Paminėtina, kad 2015 m. Latvijos sveikatos apsaugos ministras pateikė siūlymą saldumynus (saldainius, karameles), konditerijos gaminius apmokestinti taikant 41 EUR/100 kg tarifą, o cukrų – 14 EUR/100 kg⁴⁴. Visgi, Finansų ministerijos svetainėje nepateikiama informacija, kad šiuo metu yra taikomi minėti mokesčiai⁴⁵.

³⁹ Check if your drink is liable for the Soft Drinks Industry Levy: <https://www.gov.uk/guidance/check-if-your-drink-is-liable-for-the-soft-drinks-industry-levy>

⁴⁰ Looking back at 5 years of the UK Soft Drinks Industry Levy. World Cancer Research Fund International: <https://www.wcrf.org/looking-back-at-5-years-of-the-uk-soft-drinks-industry-levy/>

⁴¹ Par akcīzes nodokli: <http://likumi.lv/doc.php?id=81066>

⁴² Pažymėtina, kad Latvija mokesčių įvedė dar 2000 m.

⁴³ Excise duties (Non EU harmonised excises). Latvia. Taxation and Customs Union. Taxes in Europe Database: https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=406/1672527600

⁴⁴ Healthcare Ministry proposes setting excise tax on chocolate, salt and sugar: <http://bnn-news.com/healthcare-ministry-proposes-setting-excise-tax-chocolate-salt-sugar-130452>

⁴⁵ Akcīzes nodokļa objekti.Latvijas Republikas Finanšu ministrija: <https://www.fm.gov.lv/lv/akcizes-nodokla-objekti>

Lenkija

Vadinamasis cukraus mokestis Lenkijoje įvestas 2021 m. Apmokestinti gaivieji gėrimai, kuriuose pridėta cukraus, saldiklių ir kofeino ar taurino⁴⁶.

Taikomi tarifai:

- 0,50 PLN (0,11 EUR)/l, jei cukraus kiekis yra 5 g arba mažesnis 100 ml gėrimo arba jei yra bet koks kiekis bent vieno saldiklio;
- 0,05 PLN (0,01 EUR) už kiekvieną gramą cukraus, jei cukraus kiekis viršija 5 g/100 ml.

Atskiroms prekių kategorijoms taikomos išimty (pavyzdžiui, sportiniams ar sulčių gėrimams, jei cukraus kiekis juose yra <5 g/100 ml, ir dietiniams gėrimams). Gėrimams, kai juose yra daugiau kaip 20 proc. sulčių ir daugiau kaip 5 g/100 ml cukraus, netaikomas 0,50 PLN (0,11 EUR)/l tarifas⁴⁷. Šį mokestį, be kita ko, moka mažmeninės prekybos parduotuvės.

Monakas

Nuo 2012 m. specialus tūrio mokestis taikomas nealkoholiniams gėrimams, vandeniui, vaisių ar daržovių sultims, turintiems pridėtinio cukraus – 7,16 EUR/100 l⁴⁸. Mokestis netaikomas kūdikiams skirtiems ir medicininiais pieno gėrimams bei sojų gėrimams. Mokestis buvo pakeistas 2018 m., įvedant diferencijuotus tarifus pagal cukraus kiekį (pagal Prancūzijos pavyzdį)⁴⁹.

Norvegija

PSO 2022 m. paskelbtos apžvalgos⁵⁰ duomenimis, Norvegijoje nuo 2009 m. nealkoholiniams cukrumi ar kitais saldikliais saldinėtiems gėrimams taikomas akcizo mokestis (tūrio):

- 2,71 (0,23 EUR)/l nealkoholiniams gėrimams;
- 16,53 (1,41 EUR)/l sirupui.

Visgi, 2021 m. šis akcizas buvo panaikintas. Tai pačiais metais taip pat buvo panaikintas ir galiojęs šokolado ir cukraus gaminių akcizas⁵¹. Teigiama, kad šių akcizų taikymo laikotariu minėtų produktų vartojimas buvo nukritęs iki rekordinių žemumų, o kaimyninėje Švedijoje tuo metu saldumynų parduotuvės klestėjo, nes norvegai vyko ten pirkti pigesnių saldainių⁵².

Šiuo metu šalyje yra taikomas tik cukraus mokestis – jis mokamas už į Norvegiją importuojamą arba Norvegijoje pagamintą cukrų (8,84 NOK (0,75 EUR)/kg)⁵³.

2022 m. Norvegijos sveikatos organizacijos paragino vyriausybę grąžinti mokestį cukraus turintiems gaminiams⁵⁴.

⁴⁶ *The effects of the sugar tax*: <https://www.pwc.pl/en/articles/sugar-tax.html>

⁴⁷ *Sugary drink taxes around the world*. *Global Food Research Program UNC*:

https://www.globalfoodresearchprogram.org/wp-content/uploads/2022/02/Sugary_Drink_Tax_maps_2022_02.pdf

⁴⁸ *Success through lessons learned and challenges faced*. WHO, 2022:

<https://apps.who.int/iris/rest/bitstreams/1410049/retrieve>

⁴⁹ Sugar-sweetened beverage taxes in Europe: learning for the future. *European Journal of Public Health*, Volume 32, Issue 2, April 2022: <https://academic.oup.com/eurpub/article/32/2/273/6537502>

⁵⁰ *Success through lessons learned and challenges faced*. WHO, 2022:

<https://apps.who.int/iris/rest/bitstreams/1410049/retrieve>

⁵¹ *Duty on chocolate and sugar products*. *The Norwegian Tax Administration*: <https://www.skatteetaten.no/en/business-and-organisation/vat-and-duties/excise-duties/about-the-excise-duties/chocolate-and-sugar-products/>

⁵² Norwegian sugar tax sends sweet-lovers over border to Sweden. *The Guardian*, 2019-11-23:

<https://www.theguardian.com/world/2019/nov/23/norwegian-sugar-tax-confectionery-border-sweden>

⁵³ *Sugar tax*. *The Norwegian Tax Administration*: <https://www.skatteetaten.no/en/business-and-organisation/vat-and-duties/excise-duties/about-the-excise-duties/sugar/>

⁵⁴ *Could Norway reintroduce tax on sugar-based products?*: <https://www.thelocal.no/20220425/could-norway-reintroduce-tax-on-sugar-based-products>

Prancūzija

Prancūzijoje mokestis gėrimams (rinkliava), turintiems pridėtinio cukraus arba dirbtinių saldiklių, įvestas 2012 m. – buvo nustatytas 7,16 EUR/100 l gėrimo⁵⁵. Tarifas didinamas kiekvienu metų sausio 1 d. nuo 2013 m. sausio 1 d. proporcingai vartotojų kainų indeksui. 2018 m. tarifas buvo 20 EUR/100 l, jei cukraus kiekis gėrime didesnis kaip 11 g/100 ml⁵⁶.

Portugalija

Saldintų gaiviųjų gėrimų akcizo mokestis pradėtas taikyti 2017 m.⁵⁷ Taikomi mokesčio tarifai:

- 0,01 EUR/l, kai gėrime cukraus kiekis yra mažiau kaip 25 g/l;
- 0,06 EUR/l, kai gėrime cukraus kiekis yra 25–50 g/l;
- 0,08 EUR/l, kai gėrime cukraus kiekis yra 50–80 g/l;
- 0,20 EUR/l, kai gėrime cukraus kiekis yra daugiau kaip 80 g/l.

Suomija

Akcizo mokestis nealkoholiniams gėrimams įvestas 1940 m. Šiuo metu gėrimams, kuriuose yra pridėtinio cukraus arba saldiklių, taikomas 0,22 EUR/l tarifas, nesaldintiems gėrimams – 0,11 EUR/l⁵⁸.

Atkreiptinas dėmesys, kad 2011–2016 m. mokestis buvo taikomas ir saldainiams, ledams: 0,95 EUR/kg. Visgi, 2015 m. Suomijos Eduskuntos Finansų komitetas priėmė sprendimą panaikinti akcizo mokestį saldainiams ir ledams. Sprendimas įsigaliojo 2017 m. sausio 1 d.⁵⁹ Šis mokestis Suomijos gamintojų buvo kritikuojamas kaip pažeidžiantis Europos Sąjungos sąžiningo ir nešališko elgesio taisykles, nes skirtingai traktavo panašius produktus, taip pat buvo taikomas ir užsienio gamintojų prekėms. Be to, tokie produktai, kaip sausainiai, nebuvo apmokestinami, todėl turėjo konkurencinį pranašumą prieš kitų rūšių saldumynus. Pranešama, kad sprendimas panaikinti mokestį priimtas po spaudimo iš Europos Komisijos, kuri 2015 m. nagrinėjo du skundus prieš Suomiją dėl neteisėtos valstybės paramos šalies pramonei⁶⁰.

Vengrija

2011 m. įsigaliojo Visuomenės sveikatos produktų įstatymas, kuriuo nustatytas mokestis maisto produktams, laikomiems kenkiančiais sveikatai, t. y. kuriuose esantis cukraus, kofeino arba druskos kiekis viršija tam tikrą ribą. Tai – saldinti gėrimai, energiniai gėrimai, vaisių sulčių gėrimai

⁵⁵ *Loi de finances pour 2012 (Article 26, 27):*

<https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000025044460&categorieLien=id>

Code général des impôts: Section III, Article 1613 ter:

<https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGISCTA000025074069/2011-12-30>

⁵⁶ *Sugary drink taxes around the world. Global Food Research Program UNC:*

https://www.globalfoodresearchprogram.org/wp-content/uploads/2022/02/Sugary_Drink_Tax_maps_2022_02.pdf

⁵⁷ Ten pat.

⁵⁸ *Indirect taxes. Finland. Taxation and Customs. Taxes in Europe Database:*

http://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=2001/1451606401

⁵⁹ *Finland: Tax on Chocolate and Sweets to Be Eliminated 2017:* <http://www.loc.gov/law/foreign-news/article/finland-tax-on-chocolate-and-sweets-to-be-eliminated-2017/>

⁶⁰ Ten pat.

pakuotėse, jei sulčių koncentracija nesiekia 25 proc., saldumynai, pyragaičiai, ledai ir kiti produktai, kurių sudėtyje yra šokolado, kakavos ar skonio stipriklių ir t. t.⁶¹ Akcizo mokesčio objektai:

- nealkoholiniai ir energiniai gėrimai, kuriuose sulčių koncentracija nesiekia 25 proc., o pridėtinio cukraus kiekis viršija 8 g/100 ml arba kofeino kiekis viršija 10 mg/100 g, taikoma tarifas – 5 HUF (0,02 EUR)/l saldintų gėrimų ir 250 HUF (0,94 EUR)/l energinių gėrimų;
- saldainiai, jei cukraus kiekis 100 g produkto viršija 25 g, šokoladas, jei cukraus kiekis 100 g viršija 40 g, o kakavos kiekis 100 g produkto nesiekia 40 g, tarifas – 100 HUF (0,4 EUR)/kg;
- kepti gaminiai iš grūdų, bulvių arba sėklų (traškučiai ir pan. užkandžiai), išskyrus duoną ir kitus kepinius, jei druskos kiekis juose viršija 1 g/100 g, tarifas – 200 HUF (0,75 EUR)/kg;
- padažai ir tirpios sriubos, jei druskos kiekis viršija 15 g/100 g, tarifas – 500 HUF (1,9 EUR)/kg).

Nacionalinis farmacijos ir mitybos institutas atliko tyrimą, kuris parodė, kad saldumynų vartojimas per pirmuosius metus sumažėjo 30 proc., energinių gėrimų – 22 proc., o saldintų gėrimų – 19 proc.⁶²

Atkreiptinas dėmesys ir į 2021 m. Anikó Bíró tyrimą⁶³, kuriame analizuota, kaip Vengrijoje nuo 2011 m. taikomas nesveiko maisto mokestis paveikė saldaus maisto gamintojų pajamas, pardavimų apimtį, personalo sąnaudas, dydį ir eksporto veiklą. Nustatyta, kad maždaug 0,39 EUR mokestis už 1 kg saldaus maisto lėmė maždaug 3–10 proc. saldaus maisto gamintojų grynujų vidaus pajamų sumažėjimą, o jų pardavimo vidaus rinkoje apimtys pirmaisiais ir antraisiais metais po mokesčio įvedimo sumažėjo 30–37 proc. Dera pabrėžti, kad, tyrimo duomenimis, esminis ir statistiškai reikšmingas neigiamas poveikis vidaus pardavimų apimtims pasireiškė praėjus maždaug 3 metams nuo mokesčio įvedimo.

Parengė

Informacijos ir komunikacijos departamento

Tyrimų skyriaus patarėja

Dalia Juknevičiūtė

Tel. (8 5) 239 6185, el. p. dalia.jukneviute@lrs.lt

Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus parengti analitiniai ir informaciniai darbai skirti Seimo narių parlamentinei ir Seimo kanceliarijos veiklai. Šiuose darbuose pateikta informacija nėra oficiali Lietuvos Respublikos Seimo pozicija.

Šį darbą atgaminti, išleisti, platinti, versti, perdirbti, viešai skelbti, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis, galima tik gavus Seimo kanceliarijos leidimą.

Visais atvejais naudojant šį darbą privaloma nurodyti šaltinį.

© Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, 2023

⁶¹ Hungary imposes public product fee for unhealthy food and beverage products:

<http://www.twobirds.com/en/news/articles/2011/chips-tax-0811>

⁶² Sugar tax: financially regressive but progressive for health? *The Guardian*, 2016-03-18:

<https://www.theguardian.com/society/2016/mar/18/sugar-tax-financially-regressive-but-progressive-for-health>

⁶³ The impact of sweet food tax on producers and household spending—Evidence from Hungary:

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/agec.12634>